

Тема. Ти серед людей.

Мета: показати на конкретних прикладах, як можна впливати на людей, удосконалювати взаємини між ними; учити учнів аналізувати свої вчинки і вчинки оточуючих; виховувати в них людяність, чемність, етичні норми поведінки.

Обладнання: роздавальний матеріал (роздруковані картки з прислів'ями).

Хід заняття

Слово вчителя.

Ви знаєте, що правила етикету — це узагальнені або конкретні моделі певних дій, що мають виражати повагу і доброзичливість до людини, турботу про неї.

Найважливішими з правил етикету є такі:

- вміти бути уважним до людини в усіх ситуаціях, які хоч трохи зв'язують її з вами — бачити й помічати її, виявляти свою увагу до неї;
- терпеливо вислуховувати того, хто говорить, не перебивати, давати можливість йому висловити свою думку, виявляти інтерес до цієї думки;
- берегти робочий і вільний час інших, не відволікати беззмістовними розмовами, діями, ні за яких обставин не змушувати людину чекати на вас;
- бути терпеливим до інших думок і смаків, не принижувати гідність людини через невідповідність її смаків вашим;
- не порушувати порядок і тишу своїми діями, словами або технічними засобами;
- ввічливо звертатися з проханням про будь-яку послугу і дякувати за неї;
- виявляти співчуття людині при її невдачах, пропонувати свою допомогу і послуги в можливій формі;
- не підкреслювати свого благородства і жертвовності у виявленій вами послугі, якою б важливою і значною вона не була. Покажіть, що ви робили її з приємністю, без розрахунку на відплату;
- розмовляти мовою, зрозумілою для всіх, не припускати перешіптування в присутності інших;
- не сміятися «безпричинно» в присутності людини, не давати їй приводу гадати, що ви смієтесь з неї;
- прагнути не помічати фізичних вад або ніяковості людини, не розпитувати про них;
- не допускати натяків, неприємних людині, а тим більше погроз або фізичних дій щодо неї;
- дбати про свій зовнішній вигляд, охайність і чистоту, пам'ятаючи, що неохайність і неувага до себе є формою неповаги й до інших людей, нехтування їхньою думкою;
- не привертати до себе уваги екстравагантністю зовнішнього вигляду. У школі, удома, у гуртку, на стадіоні, у транспорті ми перебуваємо серед людей. Щодня, щохвилини ми вступаємо у побутові, ділові, емоційні стосунки, у позитивні та негативні контакти. Одним людям ми симпатизуємо з першого погляду, інших — уникаємо. Кожне слово, кожний вчинок одних людей викликають у нас піднесення творчих сил, бажання

діяти, а слова і вчинки інших зумовлюють протистояння, заперечення. Чому? Тому що у кожного свій темперамент, характер, вихованість, моральні настанови.

Найголовнішим у стосунках з людьми, із однолітками і старшими має бути такий важливий критерій, як рівень справедливості щодо інших.

Наш настрій, самопочуття залежать від взаємин із товаришами, батьками, учителями, іншими людьми. Дуже часто ми розчаровуємося, що до нас поставилися несправедливо, і дуже від цього страждаємо.

Як же навчитися впливати на людей і вдосконалювати взаємини між ними? Як навчитися створювати і зберігати добрі стосунки вдома, у школі, із товаришами на вулиці?

«Люди дають, щоб одержати» — ось основний принцип людських взаємин. І тому, коли ви відкриваєте комусь двері, допомагаєте одягатись, поступаєтесь місцем у транспорті, ви чекаєте у відповідь вдячну посмішку чи просто «дякую».

Якщо ви хочете з'ясувати для себе, чому до одних людей ставляться добре, а до інших — ні, почніть відразу ж із завтрашнього дня дивитися на людей по-новому, аналізуйте своє ставлення таким чином: чому одні вам приємні, а інші — неприємні або зовсім байдужі.

Бесіда.

1. Які люди вам до вподоби — усміхнені чи похмурі?
2. Які люди вам подобаються — привітні чи байдужі до вас? До яких належите ви самі? *(Не сподівайтесь, що всі люди обов'язково повинні до вас ставитися п дружньому.)*
3. Кому ви віддаєте перевагу — людям, які цікавляться вашою справою чи для яких вона байдужа? *(Уміння вислухати людину — велике мистецтво, що не всім дається.)*
4. Які люди вам більше подобаються — чемні чи грубі?
5. Яким людям ви надаєте перевагу — тим, що легко вибухають, чи тим, які володіють собою? *(Пам'ятайте, що своєю нестриманістю ви ображаєте не тільки інших, а й себе.)*

Слово вчителя.

Кожний може впливати на взаємини з іншими людьми і поліпшувати їх. Усім відоме старовинне правило: «Роби для інших те, що ти хотів би, щоб вони робили для тебе». Психологи радять дотримуватися іншого правила: «Роби для інших те, що вони хотіли б, щоб ти зробив для них». Нехай це стане девізом вашого життя.

Людина, яка бажає позитивного результату, як правило, його одержує.

Бесіда.

- Як ви думаєте, що цінується найвище у стосунках з членами родини?
Чи розуміють вас ваші близькі та друзі? Що ви відчуваєте, коли вас не розуміють?
Як ви думаєте, що необхідно зробити для того, щоб вас краще розуміли?
Як дітям навчитися краще розуміти батьків, а батькам — дітей?
Яка найголовніша якість необхідна, щоб краще розуміти одне одного?
Як дівчаткам навчитися краще розуміти хлопчиків, а хлопчикам — дівчаток?

Творча робота «Вчимося розуміння».

Учитель поділяє учнів на чотири групи. Одна група — батьки, друга — бабусі й дідусі, третя — вчителі, четверта — діти. Кожна група повинна написати, чому її не розуміє вся решта груп. Після того як представники від груп зачитають свої відповіді, учитель разом з учнями складає загальний список проблем, пов'язаних з нерозумінням одне одного, і обговорює з ними, як розв'язати ці проблеми.

Слово вчителя.

Думки можуть бути позитивними і негативними. Позитивні думки породжують у оточуючих аналогічні думки і притягують їх до вас, а негативні — діють протилежно, відштовхують від вас.

Отже, виривайте з корінням усі негативні думки, пов'язані з ненавистю, страхом, сумом, гнівом, незадоволенням, образою, заздрістю, недовірою і замінійте їх на позитивні, спрямовані на любов, сміливість, радість, спокій, задоволення, доброзичливість тощо.

Як ви думаєте про інших, так і вони думають про вас. Як думаєте ви самі про себе, так і про вас думають оточуючі. Тому думайте про себе і про інших тільки позитивно.

Відсутність самоповаги, почуття своєї неповноцінності, сірості, бездарності — джерело страждань не тільки самої людини, а й оточуючих.

Не забувайте, що думки впливають на вас самих — на ваш дух і тіло. Які думки — така й людина. Негативні думки — духовна отрута, а позитивні — протитрута.

Ненависть, заздрощі, страх, сум збуджують у вашому організмі небезпечні фізіологічні процеси, які шкідливо позначаються на вашому здоров'ї.

Добре ставлення до людей передбачає також уміння добре говорити. Хто не вміє спілкуватися, часто залишається самотнім. Із самого дитинства треба засвоювати науку спілкування, оволодівати вмінням поводити себе серед людей так, щоб їм було добре, приємно, зручно.

Немає на світі зброї сильнішої за слово, даремно говорять, що словом можна зсунути гору з місця, словом люблять, ненавидять, словом вбивають, словом творять величезні справи в історії людства.

А якщо це зброя, то з нею потрібно поводитися дуже обережно. Про значення слова багато говориться в літературі, прислів'ях, приказках.

Робота з прислів'ями.

Учитель роздає роздруковані картки, на яких записані прислів'я, і просить учнів по черзі зачитувати по одному прислів'ю і своїми словами коротенько пояснювати його суть.

Сказаного не наздоженеш.

Відрубаного не приточиш.

Слово — не горобець, вилетить — не спіймаєш.

Погане слово краще проковтнути, ніж промовити.

Ласкаве слово, як весняне сонце.

Добре слово людині, що дощ в посуху.

Слово не стріла, а глибше ранить.

Легідне слово і залізні двері відчиняє.

Вітер руйнує гори, а зле слово — дружбу.
Мале зле слово велику образу творить.
Добре слово людині залізні ворота відкриває.
Сила слова безмежна.
Слово — ключ, яким відкривають серця.
Добре слово дім будує, а зле руйнує.
Тепле слово і в мороз зігріє.
Слово інколи пече дужче за вогонь.
Від щирого слова світ радіє.
Доброму слову ціни немає. .
Мудрий сім разів язиком у роті поверне, перш ніж слово скаже.
Гарне слово окриляє людину.
Будь господарем свого слова.
Гостре словечко коле сердечко.
Добрим словом мур проб'єш, а лихим у двері не ввійдеш. Велике діло — добре слово!
Добре слово потрібне людині, як хліб і мед, як жива вода.

А тепер послухайте оповідання Василя Сухомлинського «Скажи людині "здрастуйте"».

Лісовою стежиною йдуть батько і маленький син. Навколо тиша, тільки чутно, як десь далеко стукає дятел і струмочок дзюрчить в лісовій глушині.

Раптом син побачив: назустріч їм йде бабуся з паличкою.

— Куди йде бабуся? — запитав син.

— Побачити, зустріти або проводити,— відповів батько.— Зустрінемося з нею, скажемо їй «здрастуйте»,— сказав батько.

— Для чого ж їй говорити це слово? — здивувався син.— Адже ми зовсім незнайомі.

— От зустрінемося, скажемо їй «здрастуйте», тоді побачиш для чого.

Ось і бабуся.

— Здрастуйте,— сказав син.

— Здрастуйте,— сказав батько.

— Здрастуйте,— сказала бабуся і посміхнулася, і син із здивуванням побачив: все навколо змінилося. Сонце стало яскравішим. По верхівках дерев пробіг легкий вітер, листя заграло, затрепетало. В кущах заспівали птахи — до цього їх не було чутно.

На душі у хлопчика стало радісно.

— Чому це так? — запитав син.

— Тому що ми сказали людині «здрастуйте» і вона посміхнулася.

Запитання до учнів.

Чи згодні ви з думкою Сухомлинського, що ввічливість прикрашає світ, робить його яскравішим? Поясніть свою думку.

Слово вчителя.

У поклоні, у коротких словах привітання закладено дуже великий зміст: «Я тебе бачу, людино. Ти для мене приємна. Знай, що я тебе поважаю і хочу, щоб ти до мене добре ставилася. Я бажаю тобі всього самого доброго: здоров'я, миру, радості, щастя».

Ось що означає просте, звичайне «здраствуйте». Правда, ще багато залежить від того, як ви привіталися.

В усі часи люди вітали одне одного рухами, жестами, словами. Привітна усмішка, невеликий нахил голови підкреслюють ваше ставлення до людей. Подивіться, майже все у людини призначено для самої себе: очі — дивитися, знаходити; рот — ковтати їжу. Усе потрібно самій собі, крім посмішки, посмішка самій собі не потрібна? Якби не дзеркало, ви б ніколи її не побачили. Посмішка призначена іншим людям, щоб їм з вами було добре, легко і радісно. Це важливо, якщо тобі за декілька днів ніхто не посміхнеться — душа кам'яніє.

Посміхніться людині, якщо ви її зустріли сьогодні вдруге, і не робіть вигляду, що ви її не помітили.

Бліц-турнір.

Хто вітається першим:

- жінки чи чоловіки?
- старші чи молодші?
- начальники чи підлеглі?

Слово вчителя.

Вихована людина поважає ім'я своє і чуже. Люди завжди берегли своє ім'я і намагалися зробити так, щоб воно жило якомога довше. Одні прославляли його великими справами, інші — висікали на скелях, треті — писали на свинцевих пластинках і кидали в море. А був випадок, коли, бажаючи залишити своє ім'я в історії за будь-яку ціну, навіть ціною злочину, один давній грек спалив прекрасний храм. Він навіки покрив ганьбою і себе, і своє ім'я — Герострат. Це закономірність: зганьбила себе людина — заплямоване її ім'я, поважають людину — ім'я в пошані. Посміялись, поглумилися над іменем — означає образити його носія.

Саме тому виховані люди завжди пам'ятають прізвища, імена, по батькові друзів, знайомих і ніколи не лінуються привітно назвати їх, вітаючись, прощаючись, звертаючись за чим-небудь.

Сміятися над чиїмось іменем, перетворювати його на предмет жартів може тільки не дуже розумна людина. Але гірший той, хто знущається над зовнішністю іншого і дражнить його образливими прізвиськами.

У книгах про культуру поведінки радять:

- Нехай кожен перевірить, як він сам називає інших.
- Звертатися одне до одного тільки на ім'я.
- На прізвиська не відгукуйся.
- Якщо ненавмисно назвав іншого на прізвисько — вибачись.
- На необразливі прізвиська не ображайся.

Ставлення до етикету не у всіх однакове. Дехто вважає, що етикет не має значення. Важлива, мовляв, щира повага до людини, піклування про неї; а чи велика користь у словах, міміці, жестах? І що може додати до щирої поваги зовнішня форма поведінки? Інші побоюються, що правила етикету створюють небезпечні перетворення поваги до людини у звичайну формальність.

Ясно, що ці сумніви безпідставні. Культура поведінки не може обтяжувати людське існування — навпаки, полегшує його, робить взаємини приємними, допомагає взаєморозумінню, поліпшує моральну атмосферу в колективі, у суспільстві в цілому.

У звичних формах етикету — великий зміст. Навіть у побіжному «вибачте» зашифрована досить істотна інформація: той, хто схибив, не хотів завдати неприємностей, це трапилося мимоволі; все ж йому прикро... він просить потерпілого повірити у відсутність поганих намірів і не осуджувати.

Гра «Чарівний стілець».

Учитель просить кількох учнів стати в коло, у центрі його ставить який-небудь красивий стілець. Учні йдуть по колу і співають: «Хто сьогодні найкультурніший? Хто сьогодні найтактовніший? Скоріше з'явися! На чарівний стілець сідай!»

По черзі учні сідають на чарівний стілець, і кожний повинен сказати про того, хто сидить на стільці, що-небудь хороше і добре.

Перед початком гри вчитель може розказати учням про те, що чарівний стілець уміє дарувати дітям добрі якості і, навпаки, віднімає у них все погане. Але щоб побачити це, потрібно дивитися чарівними очима на того, хто сидить на чарівному стільці.

Заключне слово вчителя.

Я думаю, що ви переконалися, як важливо бути вихованим, уміти аналізувати свої вчинки і вчинки оточуючих.

Вихованість — це те, що може зблизити людей. Давній мудрець відповів, коли його запитали, у кого він вчився вихованості: «У невихованих, я старався не робити те, що роблять вони».

Усе, про що ми сьогодні говорили, треба не тільки знати, але й старатися дотримуватися. Бо слово, жест, зовнішній вигляд — не тільки засіб зв'язку з іншими людьми. Це наша візитна картка.